

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Сухарєвої Анни Олександрівни на дисертацію Талпи Петра Валентиновича на тему «Адміністративно-правове регулювання статусу Служби судової охорони», подану на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження

Розбудова ефективної та незалежної судової влади в Україні зумовила створення нових інституцій, покликаних гарантувати безпеку правосуддя. Однією з таких інституцій стала Служба судової охорони (далі – ССО), яка виконує функції забезпечення охорони приміщень судів, підтримання громадського порядку в судах та гарантування безпеки суддів і учасників процесу. Належне функціонування правосуддя в межах положень ст. 126 Конституції України однією з гарантій здійснення правосуддя є забезпечення незалежності та недоторканності суддів. Разом із тим, прийнятий на розвиток положень нормативних приписів Конституції України Закон України «Про судоустрій і статус суддів» містить додаткові механізми із забезпечення вказаних ознак правосуддя через низку адміністративно-правових конструкцій, серед яких важливе місце займає Служба судової охорони із системою відповідних повноважень, завдань, функцій та інших характерних рис, що формують її правовий статус як державного органу.

Актуальність дослідження адміністративно-правового регулювання Служби судової охорони зумовлена її важливою роллю у забезпеченні належного функціонування судової системи України, особливо в умовах воєнного стану. Забезпечення безпеки судів, суддів, працівників апаратів судів, учасників судових процесів, а також охорона приміщень судових установ є необхідною умовою реалізації права кожної особи на справедливий суд та ефективне здійснення правосуддя.

В умовах збройної агресії Російської Федерації проти України засвідчила, що діяльність Служби судової охорони набуває додаткового значення, оскільки

судові установи можуть бути об'єктами ракетних і дронівих атак, мінувань, спроб незаконного проникнення та інших протиправних посягань. Відтак, перед Службою судової охорони постають нові завдання, пов'язані не лише з фізичною охороною судів, а й із забезпеченням комплексної безпеки учасників судового процесу та підтриманням належного порядку під час здійснення правосуддя.

Крім того, актуальність тематики визначається необхідністю подальшого розвитку Служби судової охорони як спеціалізованого органу, здатного ефективно виконувати покладені на нього завдання в умовах сучасних безпекових викликів. Удосконалення нормативно-правового регулювання, професійної підготовки персоналу, матеріально-технічного забезпечення та механізмів реагування на надзвичайні ситуації є важливими напрямками підвищення ефективності її діяльності. У зв'язку із цим актуалізується потреба в комплексному науковому осмисленні адміністративно-правового регулювання статусу ССО.

Таким чином, дослідження діяльності Служби судової охорони є актуальним як з теоретико-правової, так і з практичної точки зору, оскільки спрямоване на визначення сучасних проблем функціонування цього органу та формування пропозицій щодо вдосконалення його діяльності, особливо в умовах воєнного стану.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконана відповідно до Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Стратегії розвитку Служби судової охорони на 2024-2026 роки, затвердженої наказом Служби судової охорони від 05.04.2024 р. № 112, проєкту Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2025-2029 роки, теми науково-дослідної роботи кафедри адміністративно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ «Забезпечення адміністративно-правовими засобами прав і свобод людини і громадянина в Україні» (реєстраційний номер 0125U001209).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження сформульовано взаємоузгоджено. Структура дисертації підпорядкована логічному переходу від загальнотеоретичного осмислення адміністративно-правового регулювання статусу Служби судової охорони до аналізу системи суб'єктів, механізмів та особливостей адміністративно-правового регулювання статусу Служби судової охорони та формування пропозицій щодо удосконалення та підвищення ефективності її діяльності.

У першому розділі «Засади наукового дослідження адміністративно-правового регулювання статусу Служби судової охорони» розкрито загальний стан наукового дослідження та генеза адміністративно-правового регулювання статусу Служби судової охорони, здійснено аналіз зарубіжного досвіду регламентації статусу служб, що виконують функції охорони суду.

Автором доведено, що для України актуальним є поєднання позитивних елементів різних моделей із збереженням інституційної належності Служби судової охорони до системи правосуддя. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами дозволить зміцнити незалежність судової влади та підвищити рівень безпеки судочинства.

Другий розділ «Сутність та зміст механізму адміністративно-правового регулювання статусу Служби судової охорони» присвячено аналізу системі суб'єктів, механізму та принципам адміністративно-правового регулювання статусу Служби судової охорони. Автор обґрунтовано визначає, що система суб'єктів адміністративно-правового регулювання статусу ССО є складною та багаторівневою. Вона включає органи законодавчої, виконавчої та судової влади, а також внутрішні органи управління ССО. Центральне місце в цій системі належить Вищій раді правосуддя та Державній судовій адміністрації України, які забезпечують безпосереднє регулювання та організацію діяльності ССО.

В свою чергу механізм адміністративно-правового регулювання статусу Служби судової охорони є комплексною системою правових засобів,

спрямованих на забезпечення її належного функціонування в системі правосуддя. Його структура включає норми права та принципи. Ефективність цього механізму визначається узгодженістю його елементів, належним нормативним забезпеченням і дотриманням принципу незалежності судової влади. Подальший розвиток адміністративно-правового регулювання статусу ССО має бути спрямований на зміцнення інституційної спроможності служби та підвищення рівня безпеки правосуддя в Україні.

У третьому розділі «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання Служби судової охорони». Автор стверджує, що сучасні виклики, пов'язані з реформуванням судової системи, євроінтеграційними процесами та безпековою ситуацією в державі, зумовлюють необхідність удосконалення законодавства, що регулює діяльність ССО.

Обґрунтовано доцільність уточнення поняття адміністративно-правового статусу Служби судової охорони, визначеного ст. 161 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», як державного органу в системі правосуддя, наділеного правоохоронними функціями, зокрема: а) підтримання громадського порядку в суді; б) припинення проявів неповаги до суду; в) охорона приміщень судових органів; г) забезпечення в суді безпеки учасників судового процесу не лише в судах, але й в інших органах та установах системи правосуддя; д) фінансування ССО може здійснюватися не лише з бюджету, але й інших «не заборонених джерел».

Загальні висновки відповідають поставленим завданням, не суперечать змісту розділів і доведені до рівня конкретних правотворчих та організаційних пропозицій. Це свідчить про належний ступінь обґрунтованості основних результатів дисертації.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Достовірність наукових положень забезпечується застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, зокрема діалектичного, формально-юридичного, логіко-семантичного, системного, структурно-логічного, порівняльно-правового методів, а також аналізу, синтезу й аналогії. У

вступі визначено зв'язок окремих методів із конкретними завданнями та підрозділами роботи.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, міжнародні договори, процесуальні кодекси, закони України, підзаконні нормативно-правові акти, акти органів суддівського врядування, суддівського самоврядування та Державної судової адміністрації України. Емпіричну основу утворюють матеріали судової практики, офіційні статистичні та аналітичні дані. Список використаних джерел налічує 199 найменувань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, у якому комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням здобутків вітчизняної та зарубіжної адміністративно-правової науки розкрито особливості адміністративно-правового регулювання статусу Служби судової охорони. У результаті проведеного дослідження визначено загальні тенденції розвитку вказаного інституту публічного управління та сформульовано концептуально нові напрями вдосконалення законодавства в цій сфері, що запропоновані здобувачем особисто.

Сукупність наведених результатів має ознаки наукової новизни, є внутрішньо узгодженою та становить внесок у розвиток адміністративно-правової доктрини функціонування Служби судової охорони.

Повнота викладу основних наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертації оприлюднено у дев'яти наукових працях: чотирьох статтях у наукових фахових виданнях України категорії «Б» та п'яти публікаціях у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій. Тематика праць охоплює правове регулювання Служби судової охорони, міжнародні стандарти та зарубіжний досвід регламентації Служби судової охорони, характеристика наукового пізнання правового статусу Служби судової охорони.

Практичне значення і впровадження результатів дисертаційного дослідження

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у правотворчій, правозастосовній, науково-дослідній та освітній діяльності.

У науково-дослідній сфері – як основа для подальшого підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення правосуддя в Україні. У сфері правотворчості – для вдосконалення чинного адміністративного законодавства, зокрема положень Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законів України «Про судоустрій і статус суддів» та підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують організаційно-правове забезпечення правосуддя взагалі та діяльність Служби судової охорони зокрема. У правозастосовній сфері – для покращання форм і методів публічного управління у сфері охорони судової влади. В освітньому процесі – при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Судові та правоохоронні органи», а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін.

Практичне впровадження результатів підтверджується актом впровадження наукової діяльності ОДУВС від 28.05.2026 року, актом впровадження в освітній процес ОДУВС від 26.05.2026 року, довідкою Державною судовою адміністрацією України від 04.06.2026 року № 16-12088/26 під час розроблення організаційно-розпорядчих актів, які регулюють діяльність Служби судової охорони, а також під час практичних занять у межах службової підготовки її співробітників.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

Дисертація Талпи П.В. є самостійною і завершеною кваліфікаційною науковою працею. Її композиція є логічною, матеріал викладено послідовно, а теоретичні положення пов'язані з актуальними проблемами законодавства і практики. Робота відповідає заявленій темі та спеціальності 081 «Право».

Мова дисертації загалом є науковою і зрозумілою, термінологічний апарат використано послідовно. Оформлення структурних частин, посилань, списку використаних джерел і додатків відповідає характеру та рівню кваліфікаційної наукової праці.

Відсутність порушення академічної доброчесності

За результатами ознайомлення з дисертацією та публікаціями за її темою ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів не виявлено. Використані наукові позиції, нормативні матеріали, статистичні дані та судові рішення супроводжуються посиланнями на відповідні джерела.

Наукові положення, висновки й рекомендації мають самостійний характер. Особистий внесок здобувача у публікації, підготовлені у співавторстві, визначено у вступі дисертації.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, слід звернути увагу на окремі положення, що мають дискусійний характер і потребують додаткового пояснення під час публічного захисту.

1. У підрозділі 2.2 дисертації автор розглядає механізм адміністративно-правового регулювання як систему правових засобів, що охоплює норми права, адміністративно-правові відносини, акти реалізації норм права, юридичні факти, принципи та гарантії (с. 90). Водночас у підсумковій характеристиці цього механізму на с. 105 серед його структурних складників названо лише норми права та принципи. Така відмінність між вихідним теоретичним підходом і підсумковим формулюванням потребує додаткового пояснення. Доцільно було б послідовніше розмежувати нормативну основу зазначеного механізму та його повну структуру, а також чіткіше показати взаємозв'язок між закріпленням адміністративно-правового статусу Служби судової охорони та його практичною реалізацією. Зокрема, додаткової конкретизації потребує місце адміністративно-правових відносин, юридичних фактів та індивідуальних правозастосовних актів у запропонованій автором

моделі. Вбачається, що таке уточнення посилило б внутрішню узгодженість теоретичних положень дисертації.

2. У підрозділі 1.3 дисертації розглянуто різні організаційні моделі забезпечення охорони судів. Узагальнюючи результати порівняльного аналізу, здобувач обґрунтовує доцільність поєднання позитивних елементів зарубіжних моделей зі збереженням інституційної належності Служби судової охорони України до системи правосуддя (с. 76). Водночас автор визнає відмінності між досліджуваними моделями, зокрема щодо підпорядкованості відповідних служб.

Поділяючи загальну спрямованість цього висновку, вбачається, що дослідження мало б від більш чіткого визначення критеріїв відбору конкретних елементів зарубіжного досвіду для їх використання в Україні. З викладеного матеріалу не достатньо виразно простежується, які організаційні рішення можуть бути адаптовані без зміни інституційної моделі Служби, а які потребуватимуть істотного перегляду її компетенції, системи управління чи ресурсного забезпечення. Бажано було б конкретизувати, за якими ознаками автор оцінює придатність певної практики для українських умов та які обмеження й запозичення вважає визначальними.

3. У підрозділі 3.1 дисертації для обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності Служби судової охорони використано статистичні відомості про об'єкти охорони, забезпечення безпеки судових засідань, кадрову укомплектованість та інші аспекти її функціонування. Водночас автор обґрунтовано пов'язує ефективність не лише з фізичною охороною, а й із якістю управління, нормативного забезпечення, професійної підготовки та взаємодії. Однак співвідношення між наведеними кількісними показниками та оцінкою ефективності потребує додаткової конкретизації. Збільшення кількості охоронюваних об'єктів або заходів реагування може свідчити про зростання навантаження чи безпекових загроз, але саме по собі не є достатнім доказом підвищення ефективності. На с. 153 дисертант згадує індикатори досягнення цілей, передбачені планом реалізації Стратегії розвитку Служби, проте доцільно було б чіткіше сформулювати власний підхід до оцінювання результатів запропонованих удосконалень. Вбачається, що практичну цінність дослідження

посилило б розмежування показників обсягу діяльності, ресурсної спроможності та результативності з урахуванням відмінностей у навантаженні й безпекових умовах роботи територіальних підрозділів.

Водночас, підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що окреслені зауваження та дискусійні положення лише підкреслюють складність поставлених дослідницьких задач та актуальність досліджуваної проблематики, а отже, жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від рецензованої наукової роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Талпи Петра Валентиновича на тему «Адміністративно-правове регулювання статусу Служби судової охорони» є завершеним, самостійним і оригінальним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить науково обґрунтовані результати, має теоретичне та практичне значення і відповідає спеціальності 081 «Право».

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

З огляду на викладене Талпа Петро Валентинович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

**професор кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Анна СУХАРЄВА